

Kraków, 30 maja 2023 r.

dr hab. Danuta Kaźmierczak
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Recenzja pracy doktorskiej

Autor: *Agata Gorczyca*

Tytuł: *Idea bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego.*

Dyscyplina: *nauki socjologiczne*

Promotor: *ks. prof. dr hab. Tadeusz Borutka*

Promotor pomocniczy: *dr Katarzyna Salamon*

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie,

Kraków 2023

Liczba stron: 217

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska pt. *Idea bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego* autorstwa Pani mgr. Agaty Gorczycy stanowi ważny wkład w dorobek nauk badających problematykę bezpieczeństwa rodziny, nauk socjologicznych, nauk o polityce i administracji czy nauk o bezpieczeństwie.

Autorka osadziła badania w obszarze nauk socjologicznych. Bada w systematyczny sposób funkcjonowanie i zmiany zachodzące w podstawowej grupie społecznej jaką jest rodzina, analizuje reguły (normy), procesy i struktury, które nadają określony charakter relacjom między członkami rodziny, uwzględniając także instytucjonalny wymiar bezpieczeństwa rodziny odzwierciedlony w politykach kryminalnych i społecznych. Jak wskazuje Autorka

„W ostatnich latach w życiu rodziny nastąpiły poważne zmiany, spowodowane wieloma czynnikami takimi jak niepewność gospodarcza, nośniki informacji, obyczaje oraz znaczny

upadek autorytetów i instytucji odpowiedzialnych za wychowanie i kształtowanie młodego pokolenia.” (ze Wstępu),

uzasadniając tym potrzebę zwrócenia uwagi na potęgowane lub wynikające z tych zmian zagrożenia dla bezpieczeństwa rodziny a także na polityki społeczne, w ramach których realizowane są działania profilaktyczne tychże zagrożeń.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Rozdział I, II i III stanowią część teoretyczną pracy, rozdziały IV i V - część empiryczną. Praca zwieńczona jest bibliografią. W pierwszym rozdziale Pani Agata Gorczyca przedstawia problematykę bezpieczeństwa rodziny w ujęciu teoretycznym. W drugim rozdziale opisuje organizacyjne i prawne ramy działalności samorządowej, historyczne uwarunkowania tworzenia się władzy samorządowej w Polsce a także zadania realizowane obecnie w ramach polityk publicznych, w szczególności polityki społecznej w powiecie pińczowskim. W trzecim rozdziale przedstawia założenia metodologiczne badań. Natomiast w czwartym rozdziale dokonuje analizy zagadnienia bezpieczeństwa egzystencjalnego i rodzinnego, a także w jaki sposób jest ono zapewniane w powiecie pińczowskim. W rozdziale piątym przedstawia działania organów samorządowych powiatu pińczowskiego w zakresie profilaktyki między innymi przemocy w rodzinie i marginalizacji rodziny. Treść pracy jest zgodna z tematem a jej układ spójny, odpowiadający ogólnie przyjętym zasadom piśmiennictwa naukowego.

Pani Agata Gorczyca omawia bezpieczeństwo rodziny w polityce społecznej według następujących wskaźników: realizacji potrzeby bezpieczeństwa oraz porządku publicznego i powszechnego (par. 1), potrzeby ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa sanitarno-epidemiologicznego (par. 2), potrzeba ochrony środowiska i gospodarki odpadami (par. 3), potrzeba ochrony dorobku kulturowego i tożsamości narodowej (par. 4), potrzeba bezpieczeństwa ekonomicznego (par. 5), potrzeba oświaty i wychowania (par. 6) oraz potrzeba bezpieczeństwa narodowego (par. 7). Opracowanie to jest wynikiem rzetelnej analizy literatury przedmiotu świadczącej o bardzo dobrej ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki oraz znajomości literatury krajowej i zagranicznej. Zdecydowanie jest to analiza teoretyczna zagadnienia bezpieczeństwa rodziny bez odniesienia się do specyfiki powiatu będącego terenem badań przedstawionych w dalszej części pracy, dlatego tytuł rozdziału: *Bezpieczeństwo rodziny w polityce społecznej na przykładzie działań powiatu pińczowskiego* może budzić pewne wątpliwości.

Pani Agata Gorczyca scharakteryzowała powiat pińczowski, jego walory turystyczne, rolnicze i kulturowe, dając bardzo wyrazisty obraz specyfiki tego terenu. Natomiast na tle

kluczowych wydarzeń historycznych mających wpływ na rozwój samorządu lokalnego przedstawiła funkcjonowanie instytucji publicznych wykonujących obecnie zadania na rzecz społeczności lokalnej. Treści te, przedstawione w rozdziale drugim składają się na dokładną charakterystykę terenu badań sondażowych, która świadczy o skrupulatności badawczej Autorki.

Celem badań przedstawionych w niniejszej rozprawie jest

„analiza (optymalizacja) działań władz samorządowych powiatu w zakresie kształtowania bezpieczeństwa rodziny” (str. 114).

Odpowiednio do celu sformułowano główny problem badawczy:

„W jakim zakresie w politykach społecznych samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego są urzeczywistniane idee bezpieczeństwa społecznego?” (str. 107).

i szereg problemów szczegółowych. Można zauważyć, że cel pracy jest zbyt ogólny w odniesieniu do tytułu pracy, celu pracy i przedmiotu badań zapowiadających badania bezpieczeństwa rodziny. Niemniej jednak sformułowany cel można uznać za poprawny argumentując, że bezpieczeństwo społeczne zawiera w sobie problematykę bezpieczeństwa rodziny. Odpowiedzi na pytania badawcze Autorka udziela z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego i techniki badania dokumentów oraz analizą treści powołując się na T. Pilcha i T. Bauman:

„[...] do poznania postaw, sądów i opinii dobrze służą ankiety, do badania stosunków społecznych służą techniki socjometryczne, a do poznania funkcjonowania instytucji i placówek najlepiej służy analiza dokumentów” (str. 122).

Jednym z pytań szczegółowych jest pytanie w jakim zakresie działania władz samorządowych odpowiadały oczekiwaniom społecznym i pytanie o poziom poczucia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców powiatu w obszarze; egzystencjonalno-socjalnym; psychiczno-emocjonalnym; edukacyjno - kulturalnym; interakcyjnym. Poczucie bezpieczeństwa jest wartością mierzalną, kształtowaną przez obiektywne czynniki i działania, tu: organy administracji rządowej i samorządowej (podejście prezentowane w rozprawie), ale także wartością subiektywną, ocenianą indywidualnie, podobnie jak oczekiwania społeczne. Dane zebrane bezpośrednio od mieszkańców powiatu za pomocą innych przeznaczonych do tego celu technik badawczych umożliwiłyby weryfikację/skonfrontowanie uzyskane wyników badania dokumentacji i analizy treści.

Założenia metodologiczne, w tym przyjęte i zastosowane procedury badawcze doprowadziły do opracowania, uporządkowania oraz analizy zebranych danych zakończonej wnioskami na temat wybranych aspektów strukturalno-funkcjonalnych pińczowskiego samorządu oraz dynamiki badanych zjawisk społecznych determinujących bezpieczeństwo rodziny na terenie powiatu. Pozwala to stwierdzić, że Pani Agata Gorczyca wykazała umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Pani Agata Gorczyca poddaje badaniu empirycznemu proces kształtowania i urzeczywistniania bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej powiatu pińczowskiego (str. 104). Wyróżnia następujące zmienne: stabilne środowisko, perspektywy rozwojowe dla społeczności lokalnej, bezpieczeństwo mieszkaniowe i środowiskowe, system pomocy socjalnej, a także profilaktykę marginalizacji rodziny ze względu na akty przemocy wobec kobiet, dzieci i starszych członków rodziny. Takie podejście badawcze i spojrzenie na problematykę bezpieczeństwa rodziny jest oryginalne, pozwoliło uzyskać dane i wnioski wnoszące nową wiedzę do literatury przedmiotu. Kontynuując podjęte badania warto byłoby uzupełnić je o problematykę przemocy wobec mężczyzn w rodzinie.

Przywołana dokumentacja będąca źródłem danych o działaniach jednostek samorządu na rzecz bezpieczeństwa rodziny w powiecie pińczowskim to między innymi Diagnoza Obecnej Sytuacji w Gminie Pińczów Służąca Wyznaczeniu Obszaru Zdegradowanego i Obszaru Rewitalizacji, Instytut Strategii i Współpracy „Intercharrette” Sp. z o.o. Marzec 2016, Powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Pińczowskiego na lata 2018-2022 -załącznik nr 1 Uchwały nr XXXVIII/197/2018, Powiatowy program zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli na lata 2020-2023 dla Powiatu Pińczowskiego-Załącznik do Uchwały NR XIII/81/2019 Rady Powiatu w Pińczowie, Program współpracy powiatu pińczowskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2022- załącznik do Uchwały Nr XXVIII/188/2021 Rady Powiatu w Pińczowie z dnia 25 listopada 2021 roku, Statut Powiatu nr iii/ 7/ 98 z dnia 21 grudnia 1998 roku, Uchwała nr XX/97/2001 Rady Powiatu w Pińczowie z 30.01.2001 rok: Strategia Rozwoju Powiatu Pińczowskiego, Pińczów 2001. To dość szczegółowe wyliczenie aktów normatywnych, programów i raportów przekonuje o właściwym doborze ilościowym i jakościowym materiału badawczego. Na podstawie powyższych dokumentów Autorka diagnozuje sytuację (problemy, zagrożenia) w wybranych obszarach w powiecie, by następnie przedstawić kluczowe działania (usługi, przedsięwzięcia) profilaktyczne, naprawcze czy wspierające rozwój i zmiany podejmowane przez szereg instytucji administracji rządowej i

samorządowej. Lista przywołanych instytucji nie jest z pewnością wyczerpana, jednak daje przekonujący obraz aktywności w powiecie na rzecz realizacji bieżących potrzeb i efektywnego wykorzystania szans jakie stwarza prawo do budowania relacji pomiędzy państwem, wspólnotą jako całością (ogółem mieszkańców powiatu) i jej poszczególnymi członkami. Przykładem może być Komisja Bezpieczeństwa i Porządku na podstawie ustawy o samorządzie powiatowym czy Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Autorka zauważa, że o szansach rozwoju jednostki samorządu terytorialnego w dużym stopniu decyduje potencjał endogeny. Akcentuje znaczenie społeczeństwa obywatelskiego w zwiększaniu sprawności funkcjonowania instytucji, w tym jednostek samorządu terytorialnego:

”...należy inwestować w społeczeństwo obywatelskie wolne od barier poprzez inspirowanie aktorów sceny publicznej takich jak media, sektor prywatny czy organizacje pozarządowe oraz zwiększenie nakładów finansowych na pomoc środowiskową” (str. 171).

Ten wniosek jest trafny w odniesieniu do samorządu powiatu pińczowskiego, jak również do wszystkich samorządów w Polsce. Kolejne wnioski także mają ogólne zastosowanie, w szczególności do powiatów słabo rozwiniętych, w których podobnie jak w powiecie pińczowskim występuje, jak zdiagnozowano:

„Wieloaspektowość dysfunkcji szczególnie w rodzinach wielodzietnych, problemy finansowe i ubóstwo powodują [ce] nierówne szanse rozwoju dzieci i młodzieży oraz pogłębiające się zróżnicowanie socjalne grup społecznych” (str. 197).

O dużej praktycznej wartości niniejszej rozprawy świadczą wnioski sugerujące konkretne rozwiązania zidentyfikowanych problemów. Pani Agata Gorczyca uważa, że sposobem na podniesienie poziomu bezpieczeństwa rodziny w powiecie pińczowskim jest edukacja proekologiczna, turystyczna i edukacja dostosowana do potrzeb rynku pracy.

Autorka słusznie analizuje także procesy zewnętrzne (globalizacja, zagrożenia środowiska międzynarodowego) mające wpływ na rozwój i jakość życia, tu: bezpieczeństwo rodziny w społecznościach lokalnych. Wylicza: przejmowanie wzorów postaw i zachowań typowych dla społeczności wielkomiejskich, instytucjonalizację życia oraz częste pomijanie norm i zasad życia sąsiedzkiego. Z tej perspektywy kluczowe zdaniem Autorki jest podejmowanie studiów nad problematyką samorządów w epoce globalizmu. Powyższe wnioski przekonują o oryginalności rozwiązania postawionego problemu badawczego i mogą posłużyć do opracowania skutecznych rozwiązań w sferze bezpieczeństwa społecznego, w szczególności

bezpieczeństwa rodziny, a tym samym przyczynić się do wyższej efektywności polityk społecznych.

W rozprawie akcentowana jest także potrzeba prowadzenia dalszych badań dotyczących bezpieczeństwa rodziny w politykach społecznych samorządu terytorialnego powiatów w Polsce z dwóch głównych powodów: wiele samorządów podejmuje własne cenne inicjatywy, które mogłyby stanowić dobre praktyki; ciągle jest wiele kwestii, które wymagają poprawy. Budowanie bezpieczeństwa rodziny wymaga zdaniem Autorki rzeczowej refleksji nad istniejącymi problemami. Takie podejście z pewnością świadczy już o pewnej dojrzałości naukowej.

Podsumowując, oceniam, że przedłożona rozprawa doktorska:

- wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną obszaru nauk społecznych szczególności kwestii bezpieczeństwa rodziny i polityk społecznych dotyczących teje problematyki;
- wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Panią Agatę Gorczycę – poprawnie sformułowane założenia metodologiczne, postępowanie według obranej procedury badawczej doprowadziło do sformułowania wniosków mających wartość teoretyczną jak i praktyczną w odniesieniu do badanego problemu bezpieczeństwa rodziny;
- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego bezpieczeństwa rodziny. Poprzez identyfikację zagrożeń w wybranych obszarach funkcjonowania rodziny, analizę podjętych działań przez instytucje samorządowe i ocenę ich efektywności Autorka uzyskała rzetelny i wieloaspektowy obraz sytuacji rodziny w powiecie pińczowskim, poszerzając aktualną wiedzę w tym zakresie. Wnioski mają zastosowanie do badanego powiatu jak również powiatów zmagających się z podobnymi problemami i wyzwaniem bezpieczeństwa rodziny i mogą być wykorzystane przy opracowaniu polityk społecznych.

W związku z powyższym rozprawa doktorska pt. *Idea bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego* spełnia wymogi określone Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 261) i wnoszę o dopuszczenie Pani Agaty Gorczycy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Proszę o przygotowanie podczas publicznej obrony odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie są związki i różnice pomiędzy pojęciami: bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo rodziny i bezpieczeństwo egzystencjalne?
2. Jakie działania podejmowane są w skali kraju bądź powiatu na rzecz bezpieczeństwa mężczyzn?
3. W jaki sposób zmodyfikowałaby Pani ofertę edukacyjną w powiecie pińczowskim, aby wzmocnić poczucie bezpieczeństwa rodziny?
4. Jakie są mocne i słabe strony przeprowadzonych przez Panią badań?

Danuta Kaźmierczak

